

## Crtica o profesorici Jeleni Berberović

Dostojanstveno držanje, gordost i ataraksija (ἀταραξία)<sup>1</sup> profesorice  
Jelene Berberović

Ova bosanskohercegovačka filozofkinja završila je studij filozofije na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 1960, odnosno Jelena Berberović je diplomirala tada u prvoj generaciji diplomanata Filozofije s r. Kasimom Prohićem i postigla renome vrijedan poštovanja, i to ne samo što je objavila šest stručnih knjiga nego je kao član uredničkog odbora učestvovala u izdavačkoj djelatnosti usmjerenoj ka publikovanju djela svjetske filozofske misli (Musafija 2017). Na istom fakultetu odbranila je doktorsku disertaciju pod nazivom: *Kritika metafizike u djelu Ludwiga Wittgensteina* (1965). Dakle, ona je bila najmlađa diplomantkinja, najmlađa docentica i najmlađa redovita profesorica! Uz ovo, bila je prodekanesa FF UNSA i višegodišnja predsjednica postdiplomskih studija kod nas. I u Sarajevu i u Beogradu se držala podalje od dnevne politike kao posvema uzorita profesorica. Na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu izabrana je 1961. za asistenta, 1967. za docenta na predmetu Gnoseologija (Teorija saznanja), 1973. za vanrednog, a 1978. za redovnog profesora. U periodu 1993–2000. radila je na Filozofskom fakultetu u Beogradu (i to prvo na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju, potom na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta u zvanju redovne profesorice na predmetima Opšta metodologija i Filozofija nauke, gdje je bila šefica Katedre za logiku i metodologiju, dok je na Institutu nekoliko godina bila upravnica), a 2000. ponovo je izabrana za redovnog profesora na Odsjeku za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, odakle je penzionirana 2009. Ovdje posebice ističemo Jergovićevo zapažanje, koje objeručke supotpisujem: svojim stručnim autoritetom uspjela je sebi osigurati mjesto pod suncem i nakon raspada Jugoslavije, bilo da je riječ o Univerzitetu u Beogradu, gdje je predavala od 1993. do 2000, ili pak Univerzitetu u Sarajevu, gdje je ponovo predavala od 2000. do 2009, jer je svima u našem regionu poznat njezin teorijski doprinos u filozofskoj disciplini koju je decenijama predavala, tj. gnoseologiji (spoznajnoj teoriji) (HE 2013–2026b).

S dužnim pijetetom ističemo činjenicu da je brat Jelene Berberović, acc. prof. dr. Ljubomir Berberović, simbol UNSA i ANUBiH (više od 40 godina je bio njen član) (v. ANUBiH s. a.), ujedno „tvorac i otac moderne genetike

\* Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet. nevad.kahteran@ff.unsa.ba

<sup>1</sup> HE 2013–2026a.

u BiH“, potom dopisni član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (2006) i član Academia Scientiarum et Artium Europaea (2007), a bio je počasni doktor Grand Valley State University (USA, 1989) i počasni član P.E.N. centra Sarajevo, dok je jedno vrijeme bio i rektor Univerziteta u Sarajevu (1985–1989). Akademik Berberović je jednako tako bio involviran u istraživanje složenog odnosa između filozofije i suvremene nauke kroz predmet koji je predavao na PMF-u – Filozofija nauke.

Za razliku od svojih kolega koji su plaćali danak marksizmu, lenjinizmu, staljinizmu i ostalim pomodnim ludilima („najveća glupost 20 stoljeća“, Kolakowski 1985), Jelena je ostala biti zaljubljenik L. Wittgensteina, R. Carnapa, K. R. Poppera, Th. S. Kuhna, P. Fayerabenda, I. Lacatosa i mnogih drugih autora koji su istraživali probleme znanja i znanstvene teorije, a s kojima se družila cijelog radnog vijeka usredsređujući se na proučavanje analitičke filozofije, napose filozofije nauke i filozofije jezika, tj. radove o učenjima Ludwiga Wittgensteina, Bertranda Russella, Alfreda Ayera, Rudolfa Carnapa, Johna Deweyja, Karla Poppera, Thomasa Kuhna, Paula Fayerabenda, Hilaryja Putnama, Richarda Rortyja te brojnih drugih anglosaksonskih filozofa. Definitivno, bila je rijedak i izvanredan subesjednik na matičnom Odsjeku u naporima i nastojanjima akademika Abdulaha Šarčevića.

Također, prema svjedočenju jednog od njezinih studenata (kolega S. Lavić 2023), profesorica Berberović će generacije studenata počastiti vrhunskim predavanjima o gnoseološkim problemima, jezičko-analitičkoj filozofiji i važnosti jezika za razumijevanje mišljenja, kulture i ljudskih interakcija općenito, provesti mlade ljubitelje znanja kroz filozofijske labirinte i svjetove ljudskih avantura na putu episteme-scientia-Wissenschaft/science, kroz antičko, novovjekovno i moderno definiranje znanja. In concreto, u mojemu osobnom slučaju, uvažena profesorica mi je omogućila da ne čekam formalno okončanje osnovnog studija filozofije i sociologije kako bih se upisao na postdiplomski studij iz filozofije, za koji je konkurs raspisivan svake druge godine tada, jer sam već imao završen drugi fakultet humanističkog usmjerenja (ITF, sadašnji FIN UNSA), dok me je acc. Vlado Premec privolio da usputice okončam i preostale ispite s ovog studija, na čemu sam neizmjereno zahvalan oboma.

Jelena Berberović je u svojim studijama prvenstveno promišljala pitanja i teme iz suvremene filozofije u svojoj terijsko-interpretativnoj orijentaciji. Objavila je veći broj radova u naučnim i stručnim časopisima (*Pregled, Dijalog, Radovi* Filozofskog fakulteta u Sarajevu, kao i *Theoria* i *Filozofski godišnjak* u Beogradu). Uz ovo, bila je član redakcije časopisa *Pregled* i *Dijalog*, član redakcije edicija Nauka Izdavačkog preduzeća „Svjetlost“ i Polis i Logos Izdavačkog preduzeća „Veselin Masleša“ u Sarajevu, te član Centra za filozofska istraživanja ANUBiH. Dobila je godišnju Nagradu Izdavačkog

preduzeća „Svjetlost“ (1978) i Nagradu za naučni rad „Veselin Masleša“ (1984).

Za ovog istraživača (E-cris s. a.), Google Znalac daje oko 289 rezultata na dan 24. 3. 2026. godine, dok Academia.edu pronalazi 204 rada.

Objavljene knjige profesorice Jelene Berberović: *Znanje i istina* (Beograd, 1972), *Filozofija Ludwiga Witgensteina* (Sarajevo, 1978), *Terminološke višestrukosti* (Sarajevo, 1979), *Filozofija i svijet nauke* (Sarajevo, 1990), *Glavni pravci analitičke filozofije u XX vijeku* (Beograd, 2002), *Racionalnost i jezik. Ogledi iz savremene filozofije* (Sarajevo, 2004).

Ovakovrsni opus je posvema dostatan za izradu doktorata u ovom području istraživanja, ali, kao i u slučaju r. acc. Abdulaha Šarčevića, i ona je skrajnuta postrance i njezin izvanredan doprinos je zamagljen nepodnošljivom kakofonijom posmodernističke japajalogije i otuda inozemni autori à la kolegica Biljana Radovanović pišu sjajne istraživačke tekstove o opusu naše Jele Berberović, umjesto da se prigodom 70. obljetnice matičnog Odsjeka sami podičimo ovakovrsnim izvanrednim opusom. Uostalom, o Šarčevićevom opusu je već napisana doktorska disertacija na FF Univerzitetu Crne Gore u Nikšiću (Muratović 2025), tako da me osobno nimalo ne bi začudilo da i o njoj drugi u čast napišu doktorsku disertaciju, jer je ogluha odveć prevalirajućeg karaktera, uz zaborav perenijalne mudrosti: kako ispraćujemo naposljetku i sami budemo ispraćeni jednako tako.

## LITERATURA

- ANUBiH (s. a.) „Ljubomir Berberović (1933-2019)“. <https://www.anubih.ba/ljubomir-berberovic/>
- HE (2013–2026a) „ataraksija“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ataraksija> (25. 3. 2026)
- HE (2013–2026b) „gnoseologija“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/gnoseologija> (25. 3. 2026)
- E-cris (s. a.) „dr Jelena Berberović“. <https://cris.cobiss.net/ecris/bh/bs/researcher/944>
- Kolakowski, Lešek (1985) *Glavni tokovi marksizma. III svezak*. Preveo Risto Tubić. Beograd: BIGZ. <https://www.scribd.com/document/436119729/Le%C5%A1ek-Kolakowski-Glavni-tokovi-marksizma-tom-III-pdf>
- Lavić, Senadin (2023) „Lavić: Od profesorice Jelene Berberović naučili smo da je znanje najveći dar čovjeku“. *Patria*, 27. 2. 2023. <https://nap.ba/post/lavic-od-profesorice-jelene-berberovic-naucili-smo-da-je-znanje-najveci-dar-čovjeku>
- Muratović, Esko (2025). *Etički aspekti koncepcije humanizma kod Abdulaha Šarčevića*. Doktorska disertacija. Nikšić: Univerzitet Crne Gore, Filozofski fakultet Nikšić.

- Musafija, Mair (2017) „Jelena Berberović (1938. – 2017.)“ *jergovic.com*, 5. 3. 2017.  
<https://www.jergovic.com/ajfelov-most/jelena-berberovic-1938-2017/>
- Radovanović, Biljana (2023) „Pitanje krize u životu i djelu Jelene Berberović“. *Theoria* 66(2), 179-193. DOI: <https://doi.org/10.2298/THEO2302179R>.
- Spomenica 60. godišnjice Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1950–2010)*, Sarajevo: Filozofski fakultet, 2010.